

ԼՈՒԵԼԱՆ
Tumult
 ՇԱԲԱԹԱԲԵՐԸ
 ԱԶԳԱՅԻՆ
 ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ
 36րդ ՏԱՐԻ
 1906
 13 ԴԵԿՏ. ԹԻԻ 51
 ԽՄԲԱԳԻՐ-ՏՆՕՐԵՆ
 Ա. ՄԱՍՏՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԻ
 ԻԶՄԻՐ

M & N. HASSAGIAN 613 Smyrna

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ	Ակն Լնդ Ական-Սիրեցեք Զմիմանա	1247
Մ. ՊԱՐՍԱՍԻՆԱՆ	Բանաստեղծություններ	1252
ԹՂԹԱԿԻՅ ԲԵՐԻՈՅ	Կիլիկիան Մուցուած Անկիւններ	1253
Մ. Ո.	Որորդ Մարմ Պրամուշ	1256
ԹՂԹ. Կ. ՊՈԼԱՈՅ	Պոլսոյ Կեանք	1261
Մ. Յ. ԽՏՇԵԱՆ	Մագ-Մո և Բար. Տեսակետ	1265
	Էրալաղ	1269

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՔ

Մարգուանի, Բեօքրիյ, Հաճի-Դիւղի, Զօրուի, Սօնկուրդուի և շրջականերու դորձակալութիւնը ստանձնած են Տիարք Գ. Աթէշեան և Յ. Պապասինեան, փախաբողբ կրնան դիմել յիշեալներու Ա. Մանուկ բաժանորդագրուելու համար:

Կիւնդուրի Սլազի մեր մէկ բանի բաժանորդներէն որ իրենց բաժնեկիները հաճին վճարել մեր Մեծ. Գորձակալին:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Կ. Պօլիս. — Յ. Ս. — Կիւն Է Թղթաւան ծախնով միասին 80 դրշ:

ՅԱԶՈՐԴ ԹԻՒՈՎ

ԿՈՐԻՒՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Յ. ԱԼՓԻԱՐ

Գ. ԽԱՆՃԵԱՆ

Հ. Տ. ՆԱԶԱՐԵԱՆ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ՍՏՈՅԱԾ Է

ԹԵՈԴԻԿԻ

ԱՄԵՆՈՒՆ ՏԱՐԵՑՈՅՑԸ

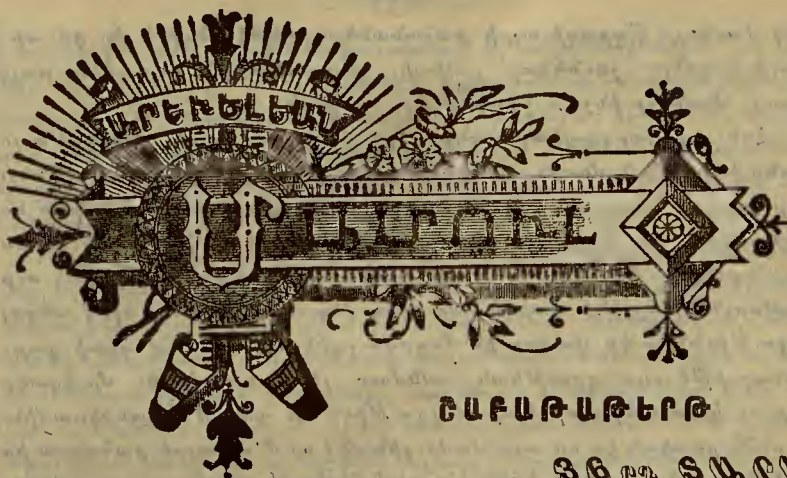
1907

Վ. և Հ. Տէր-Ներսէսեան տպարանէն լոյս տեսած մաքուր գեղարուեստական ճաշակով մը պատրաստուած:

ԹԵՈԴԻԿԻ տարեցոյցէն կարժէ որ ամեն մարդ ունենայ հատ մը Ամեն սեռի և ամեն հասակի մատչելի միակ տարեցոյցն է

ԱՄԵՆՈՒՆ ՏԱՐԵՑՈՅՑԸ

ԳԻՆ 10 ԴՐՇ.

Ի Ե Կ Տ Ե Մ Բ Ե Ր 1906

ԹԻԻ 51

ԱՎՆ ԸՆԴ ԱՎԱՆ - ՍԻՐԵՑԷՔ ԶՍԻՍԵԱՆՍ

Ա. Ն. Լ. ... — Կ. ԳՅՈՒԽՍ

Ի Ե Ր Ե Ի Թ է ընկերային լուրջ ու կարևոր խնդիր մը յուզուած ըլլար հրապարակի վրայ, այնքան լուրջ՝ որ մինչեւ իսկ դուրս ելած, հետաքրքրուէիր այրի քահանաներուն վերածուանութեան մասին իմ կարծիքս հասկնալու Գեներալը հասնի այս լուրն ինծի:

Վեց ամիս կայ ուր տող մը չեմ կարդացիր հայ մամուլէն. վասնզի այնքան սուղ է կեանքը որ այլեւս անիրաւ զրկանք մը պիտի ըլլար իմ անձի գէտ թողուլ հանձարին երկերը եւ ազայանալ մեր դրական ծաղկոցին մէջ, ասիկա ուրիշ լեզուով պիտի նշանակէր խորշիլ Շէյքսպիրին թատրոնէն եւ յանկուցուիլ բողոքական քարոզիչ մը, չնայել Բլէմանսոյի ճառերը եւ լափել ոմանց թափութեամբ աշխարհաբարը:

Սնշուշտ չէիր սպասեր այս խոստովանքն ինչ որ պիտի մեղադրես հայ լեզուին ջերմ նախանձախնդիր ու մինչեւ իսկ մոլեռանդ մէկ բարեկամիդ զգուանքն առ այն՝ զոր կը պաշտէր ծայրագոյն յափշտակութեամբ հայ լեզուն, այս՝ սիրեցի զայն ինչպէս կը սիրէ մարդ իր մայրը իր զաւակը, իր սէրը բայց կրնայ մայրը մեռնի, երբ այդ զաւակը անառակի մինչեւ իր ծնողքն ապտակելու աստիճան, երբ այդ սէրը պոռնկանայ, այն ժամանակ, բարեկամ, դու եղիր ինձ դատաւոր ու քեզ միանգամայն:

Եթէ նամակդ չունենայի ձեռքս՝ դժուար պիտի հաւատայի թէ

հայ մամուլը կ'զբաղի այրի քահանաներով, եթէ խնդիրն իր զուար-
ճալի կողմերը չունենար՝ չպիտի պատասխանէի նամակիդ, բայց
սխալ, մամուլը ինչո՞ւ չփարէր այդ հարցին:

Հոն ուր վարդապետը վանքէն դուրս կը յաւակնի ընդունութեան
ամեն խաւերուն մօտիւ՝ ու կը փորձէ ընտանեկան կապերը քննել,
ուր ազաք առանց գոյականի ածականներով տողեր կը չարեն եւ
բանաստեղծ կը հռչակեն զիրար, ուր տիրացուն մատուցն դուրս
իւր ղեկավարն ձայնով հաւատքն ունի հոգիներ յափշտակելու, ուր
վաթսուն սթերլինի պարգեւ մը հինգ վեց մասի բաժնուհիով անգոյ
մոլութիւններ կը վտարուն ժողովուրդին ծուծէն, ո՞վ պիտի զօր-
մանար եթէ այս զրուծեան համեմատ լեռնական հովիւ մը ձգտէր
նոր ու կատարելագործեալ ուղղութիւն մը տալ Մարքոսիկոսմին:
Ուրեմն ընական էր որ այդ մամուլին մէջ որ մ'ալ այրի քահանան իր
սքեմն ուսին զարկած կնիկ կ'ռզեւմ հիւսա կ'ռզեւմ, պոռար. քիչ մը
եւս՝ եւ ահա երէցկիւնն ալ իր կարգին:

Կը գրես թէ ներկայ խնդիրն իր ծագումն առել է մեր Եկեղեցի-
ին բարձրագոյն Պետէն. այսինքն Ս. Կաթողիկոսը հաւանք է — ան-
շուշտ իր խիղճի թելադրութեամբը — արածնել այրի քահանային
վերամուսնութիւնը, եւ ասոր համար Պօլսոյ Պատրիարքարանին
կարծիքն ալ հարցուցեր է. ըսել է, որ նորին Ս. Օծուծեան խիղճը
այս անգամ չէ ունեցիր օրէնքի ոյժը. Կեզը. Կրօն. Ժողովը սակայն
բացասական պատասխան մը տուեր է, կամ սրուշեր է տալ:

Որքան ալ Սիրեցեի զմիմեանս պատուէրը հազար ինն հարիւր
տարիներէ ի վեր յաջորդած է Ակն ընդ ախան օրէնքին՝ կան սա-
կայն պարագաներ ուր մեր հոյակապ Աստուածաբանները կ'ստիպ-
ուին զիմիւ Հին Կաթարանին լուծելու համար եկեղեցական ամե-
նէ պարզ հարցերը, չէ՞ թէ զանոնք քննութեան բովէն անցունելով,
վաճաղի հարցը կարեւորութիւն ունի ըստ ինքեան այսինքն աշ-
խարհականին կրկնամուսնութիւնը՝ որ ընկերային մեծագոյն հար-
ցերէն մին է, եւ այրի քահանային վերամուսնութեան խնդիրը՝ որ
բաւական զուարճալի կատակերգութիւն մ'է ասոնք աննշան բա-
նէր են, միայն ամենակարեւորը եւ պէտք եղած այն է թէ մէն մի
Աստուածաբան ամեն պարագայի մէջ ամեն բանէ վեր պահելու է
իւր արժանապատուութիւնը. բացատրեմ:

Անցեալ տարի Պօլսէն հարցում մը կ'ուղղուէր Էջմիածին կրկ-
նամուսնութեան օրէնք մը հաստատելու համար. Ս. Կաթողիկոսը
երեք բառերով կը պատասխանէր, օրհնէր խիղճն եւ:

Այս տարի Կաթողիկոսը Պօլսէն հաւանութիւն կ'ուղէ քահանա-
յին վերամուսնութեան. Կրօն. Ժողովը ալ մէկ բառով կը պատաս-
խանէ. ո՛չ:

Ուրեմն ակն ընդ ախան օրէնքը մէկ անգամէն իբրեւ կացինի
հարուածով կը դորձադէ իր ուրին, որ է միեւնոյն ժամանակ հոյա-

կապ Աստուածաբանութեան բացարձակ եւ անքննելի ոգին, հոգ չէ՝
եթէ այս փառուոր պայքարին մէջ քրիստոնեայ ժողովուրդի մը
ընկերային եւ ընտանեկան կեանքն է որ չարաչալ կը տուժէ, նոյն-
պէս հոգ չէ՝ եթէ մեր Աստուածաբանները Քրիստոսի երդուեալ
պաշտօնեաներն են ու կը գործեն իբրեւ Մովսէսի հաւատարիմ ա-
ւանդապանները:

Բայց խնդիրը հոս չվերջանար. իրա՛ւ, ակն ընդ ական օրէնքով
Հայ Եկեղեցւոյ ներկայացուցիչներուն արժանապատուութիւնը մի-
անգամ ընդ միշտ կ'հրաշխարարուի, բայց հայ աշխարհականը ան-
միտեւելի պատճառներով երկրորդ անգամ ամուսնանալու իրաւունք
մը ունի զոր պէտք է գոնացնել. տօնկա մի տոնպիսի հարց է որ ոչ
Աստուածաբանութեան ու ոչ ալ արժանապատուութեան հետ յարա-
բերութիւն չունի. եւ օր մը եթէ աշխարհի բոլոր արժանապատու-
թիւններն ալ վերադարձին՝ դարձեալ կրկնաժողովութեան խնդիրը
զրական օրէնքով մը պիտի կարգադրուի. գիշերն իր յըջանն ունի,
որքան ալ խաւարը թանձր եղած ըլլայ, առաւօտն իր կարգին կը
հասնի, բնական օրէնքին դէմ պայքար չմղուիր:

Իսկ եթէ մեր սրբազան հայրերը փոխանակ բուն խնդիրը լքելով
արժանապատուութեան պայքար յարուցանելու եւ փոխանակ հին ու
փառուած օրէնքին՝ ակն ընդ ական, որու գործադիր մարմինը մի-
այն Սինակոններու մէջ կրնայ իր տեղն ունենալ, սիրեցեալ զմիւսի-
անս հոր օրէնքին իրիւն գործադիր իշխանութիւն՝ համերաշխաբար
գործէին, եւ այսպէս իրենց Ուխտին հաւատարիմ մնային, ինչ պի-
տի ըլլար հետեւանքը, այն պիտի ըլլար որ այսօր ժողովուրդը զը-
րական օրէնք մը պիտի ունենար իր ձեռքը եւ ըստ այնմ պիտի
կազմէր ընտանիք եւ ընկերութիւն:

Դարձեալ, եթէ Կեղը, Կրօն. Ժողովը անցեալ տարի երկու անոյշ
խօսքով աշխտուէր համոզելու ծերունազարդ Հայրապետը թէ խիղճ
եւ օրէնք տարբել տարբեր բաներ են, թէ աշխարհի վրայ չեն ծնած
երկու հաւասար խիղճեր, թէ օրէնքը դատողութեան, բանականու-
թեան եւ արամսբանութեան յօրինած երկն է, թէ Տիեզերական
Պատմութիւնը եւ Քաղաքակրթութիւնը իրենց էական դերերն ունին
ստոր կալմալերգութեան մէջ, թէ սկսելով Հնդկի Մահուէն մինչեւ
ներկայ օրէնադիրներու մինչեւ աներեւոյթ բայց զգալի կապ մը կայ.
թէ օրէնքը պէտք է համաձայնի իր առարկային ընտելեան, զար-
գացման, ոգեբանական վիճակին, ու միջավայրի կատարեալ եւ
խորին ուսումնասիրութեան հետեւանքով հաստատուի. թէ խիղճը
մարդուն հետ կը ծնի, մարդուն հետ կ'ապրի եւ մարդուն հետ կը
մեռնի, մինչդեռ օրէնքը դատաւորին մահով կամ փափախութեամբը
չլուծուիր, այլ միայն ժամանակին ընթացքով եւ հարկին թելա-
գրութեամբ կը բարեփոխուի, թէ օրէնքն Արդարութեան ջիղն է եւ
Արդարութիւնը անաչառ է, թէ ժողովուրդը չկրնար զրապէս հաս-

կնալ ո եւ է խիղճի մը տրամադրութիւնները, թէ տառնց զրակահն օրէնքի պատասխանատուութիւն չկայ եւ ժողովուրդը պարտի իր կեանքի պարտաւորութիւնները եւ իրաւունքը օրինադիրքի մը մէջ տեսնել պայծառ ու մեկին:

Կրօնասէր, բարեկամ, որքան հեշտ էր ու զիւրին յօրինել մի այսպիսի պատասխան, որու առջեւ կաթողիկոսն ալ անշուշտ իր բարեւարտութեան շնորհիւ քիչ մը թեթեւ պիտի գտնէր խիղճի թելադրութիւնները ու տեղի պիտի տար, հակառակ պարագային՝ կրօն. Ժողովը ինք պիտի հաստատէր ամուսնական օրէնքը. պիտի ըսուի թէ հերձուած մը պիտի ըլլար այդ ձեւը, իսկ հիմա ի՞նչ է եղածը: Սինդիկ եւ կրօն. Ժողովի միջեւ տիրող պայքարն ուրիշ ի՞նչ անուանով պէտք է մկրտել:

Ընկերային ամեն տեսակ հարցերու մէջ, մանաւանդ օրէնք մը հաստատելու հարկին առջեւ, պէտք է ժողովուրդին ամենախոնարհ խաւերէն սկսելով մինչեւ բարձրագոյն կտաւարը հասնել աստիճանաբար, պէտք է հասուն ու ձեռնհաս ուղեղներով խորհրդակցել, պէտք է թափանցող ու բազմակողմանի հայեացքով գննել ու դատել ամեն բան. պէտք է մանաւանդ այն ժողովէն բուռն եւր վատրել ամենէ առաջ, այն ժամանակ միայն գործողներու արժանապատուութիւնը, անունը եւ փառքը կը պսակուին վաճառի իրենց ձեռնարկի եւ աշխատութեան արդիւնքը պիտի ըլլայ ժողովուրդին երջանկութիւնը:

Բո՛ւն եւր ակն ընդ ական օրէնքին մէջ կը մնայ կանգուն, մինչդեռ սիրեցե՛ք զմիմիւսն զրութիւնը ընդհանուր համեմաշխուրթեան, խաղաղութեան ու երջանկութեան օրէնքն է. եւ ըսել թէ այդ փրկարար վարդապետութեան երդուեալ քարոզիչներն են մեր հոյակապ Աստուածաբանները այս հայեացքով դժուար չէ գուշակել թէ այսօրուան երաշխաւորեալ արժանապատուութիւնը վաղը կը կորուսէ իր փայլը. Հեղեղը կ'առնէ կը տանի ապառաժի հատորները:

Դառնանք այրի քահանաներուն. ի՞նչ է ասոնց ուղածը, — վերամուսնութիւն. բայց երբ այդ զոհաբերուած անձեր ուխտեցին աշխարհի փաշտիչ, երբ երդում ըրին հաւատարիմ մնալ իրենց ուխտին՝ այն սեղանին առաջ ուր Քրիստոսը կը պատարագեն, միթէ չէ՞ին գիտեր թէ երբ օր մը այրի մնան այլ եւս չիք իրենց կին:

Ա՛հ, ես չեմ կրնար հաւատալ երգմաղանչութեան այդ ամենա վաթաթար եղանակին, այդ անդնդային սրբապղծութեան, որով Աստուծոյ պաշտօնեան յանդգնէր իր Աստուածը խաբելու:

Հանդարտէ, բարեկամ, ու մի՛ զարմանար եթէ ես եմ այս տողերը գրողը, ես օր իմ բովանդակ կեանքի մէջ առիթը չեմ ունեցած որ եւ է քահանայի հետ յորաբերութիւն հաստատելու:

Այս միակ առիթն է զոր քահանաները ստեղծեցին, որով ես ալ

իրենց կեանքն անցողաբար քննելու ձանձրոյթը կրէի:

Թէ քահանան ինչո՞ւ չուզեր երկրորդ անգամ ամուսնանալ, պատճառը նոյն իսկ իր կեանքն է. այն օրն ուր նա աշխարհէ ձեռք քաշեց, ճիշդ այն օրն իր ոտքերը ազատ մուտքի արտօնութիւնն ստացան կիներու աշխարհին մէջ. եւ նա՛ որ այդ միջնորդութեամբ կը սնուի՝ իր բովանդակ երազն է իր ոտքերը միայն մէկ կնոջ կապող շղթան խորտակել, ու երբ Աստուծոյ կամքով կինը մեռնի, ամուսինն ալ իր երազին իրական հաճոյքներով կը յղփանայ, եւ կարծել թէ այս կարգի պարին, որ է քահանան, երկրորդ անգամ կը փափաքի իր ոտքերը շղթա ել, տնտեսական խնդրոյն ամենէ զուարճալի կողմը որ լրջօրէն եւ թեր ու գէ՛մ կարծիքներով կ'ուսումնասիրուի կ'ըսեն հայ մամուլին մէջ:

Բայց ինչո՞ւ արդեօք դարաւոր քահանան որ անտրտունջ կը տանէր իր լուծը եւ հաւատարիմ կը թուէր իր ուխտին՝ գոնէ այսինքն մնալու մէջ, այսօր յանկարծ կ'ըմբոստանայ, որքան կ'աշխատիմ այս մութ կէտը շուտաբանե՛լ՝ այնքան աւելի նոր ու տարբեր զուարճալի տեսարան մը կը պարզուի իմ առջեւ:

Որովհետեւ այս վերջին տարիներու մէջ մեր Սուրբ եւ Տէր հայրերը սովորականէ քիչ մը աւելի սկսան բամբաստիլ կամ զըրպարտուիլ ինչպէս որ կ'ուզեն. ասոր համար չա՛ր շեղուները պապանձեցնելու հարկն զգալի եղաւ, ու քաջ գիտնալով անկարելին՝ սկսան գոռալ, «արտօնեցէ՛ք մեզ վերամուսնանալ որպէսզի համոզուիք մեր առաքինութեան», Ահաասիկ բանաձեւը, Մարիավէլ աւելէ աւելին չպիտի խորհէր իր յղացած մէկ քաղաքականութիւնը պսակելու համար:

Իբրեւ թէ կնոջ պակասը միայն եղած ըլլար քահանային առաքինութեան կաղալուն պատճառը. քննենք այս կէտն ալ:

Մեր մէջ խմբագիրէն զատ երկու դասակարգեր կան ուղղակի Հայ Ժողովուրդին հացովն ապրող, երկու հակառակ ծայրայեղութիւններ, մին վարժապետն է, միւսը քահանան, ասանքինը մարդերու ամենէ զժաղդն է. երկրորդը մարդերու ամենէ երջանիկը, վարժապետը հազիւ կրնայ անօթի չմեռնիլ, քահանան որկրամոլութեան տիպարն է. վարժապետը ջոջերուն անարգ ստրուկն է, քահանան ջոջ եւ ջոջուններուն մեծարուած մխիթարիչը, վարժապետը զարգացման մշտին է ու սերունդներ կը պատրաստէ, քահանան անգործութեան մեծադէն է եւ իր ձեռքն համարուող ու լեցնող Ժողովուրդը կը պտտակաէ, նա չաշխատիր, չառուպիր, այս ալ իրաւամբ, վասնզի աշխարհէ ձեռք քաշած է, Իսախանի փոխադրուկան իմաստով կը նշանակէ աշխատօրէն, ճառապանք, որոնք կեանքի պայմաններն են:

Անգործութիւնը որկրամոլութեան եւ այս վերջինը ուղղակի բղջախոհութեան կը մղէ մարդը, ոչինչ կարող է այս բնական հո-

առնալին դէմ կենալ:

Անգործութիւն, կերուխում եւ . . . այս երրորդութեամբ կազմուած կեանքը կ'երկարի թո՛ղ ըսեն գիտունները թէ առանց աշխատութեան կեանքը կը կարճի. այս քահանային գոյութիւնը ասոր հակառակը կ'ապացուցանէ, անստգիւտ է երիտասարդ քահանայի գերեզման, թերեւս ասոր համար է որ այրի երէցկիւնի վերածուսնութեան խնդիր չկայ:

Իսկ եթէ այրի քահանան ամուսնանայ ի՞նչ պիտի շահի ժողովուրդը, անշուշտ պիտի տուժէ, վասնզի նոր առաջատար մը բացումին եւ նոր ընտանիքի մը կազմակերպութեան պիտի սատարէ իր դրամով՝ եւ արժանապատիւ նոր փեսան նոր մեղրալուսնի հաճոյքներէն յետոյ նոր զաւակներ պիտի փաթթէ ժողովուրդի գլխուն, ինչո՞ւ, վասնզի այս է եղեր այրի քահանային առաքինութեան լրումը:

Եւ ահա այս թատերգութեամբ է որ կ'զբաղի մամուլը փոխանակ երկու տողով բեմը փակելու. — Տէր հայր, ձեր վերամուսնութիւնը կամ այրի կեանքը հաւասար է աշխարհի համար, գացէ՛ք ինչ որ կ'ուզէք այն ըրէք, միայն թէ լուռ կեցիք որպէսզի բացատրուելու վտանգէն ազատ մնաք

Կ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԲԱՍՏԵԼ

ՅՈՎՀ. ԳԱԶԱՆՃԵԱՆԻ

Ռոստոնին պէս գրծելու համար
Մտերմութիւն պատկերը սիրուած,
Չպիտի երբէք ժողովեմ լսեամբ
Թիրեւնիկներու գոյներն անհամար:

Ոսկեգոծ փռչին այդ երանգներուն
Սիւքին մեղմանու՜ շրջնիւններէն
Կանգնեալ, կ'երթայ միշտ անդաքձօրէն
Եղծելով դէմը պայիկիս սիրուն:

Բանաստեղծական գիծերը բոլոր
Կրնան շատ աղուար ու գգուտ ըլլալ:
Այսպէս կը տեսնամ անմահ եւ անհալ
Գոյներով ներկել իր դէմը աղուար:

Երակներու մէջ պիտի բարխեմ վառ
Վրձիւնը վարդաւ երանգին հայուն,
Անոր ծիրանի բուստ շրրունքներուն
Բոսորը շինած ըլլալու համար:

Գիշերը պիտի հոսեմ երկինքին,
Անոր բիւրերուն մէջ տարածօրէն,
Երբեւ շրջանակ ալ տալով իրեն
Բազուկներու գոյգ բաժուանդումն ուժգին . . .

ՄԵՐՈՒԺԱՆ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԱՆԿԻՆՆԵՐ*

Մեր հայեացքը 30 գիւղերու կրօնական եւ կրթական վիճակին վրայ. — եզրակացուքիւն եւ դարձան:

Կրօնական վիճակը. — Երեսուն գիւղերէն միայն 12ին մէջ 14 եկեղեցիներ կան, որոնցմէ 9ին մէջ ամեն օր եկեղ. պաշտամունք կրէլայ. մէկին մէջ կիրակի օրերը միայն, 2ին մէջ՝ ըն'աւ. մնացեալ երկուքը կիսակործան կը մնան: Գրեթէ կէսին մէջ եկեղեցական գրեանք ու աստիճաններ բոլորովին կամ մասամբ կը պակսին: Ընդ ամենը 14 քահանաներ կան՝ որոնք բաժնուած են 10 եկեղեցիի մէջ, որով չորս եկեղեցի անոնց քահանայի կը մնան: Այս քահանաներէն 2 կամ 3 հազիւ կրնանք ցոյց տալ՝ որոնք քիչ չափ պարտաճանաչ եւ հմուտ են: Մեծագոյն մասը բոլորովին ազէտ եւ անօգուտ մարդիկ են ⁽¹⁾: Մեր այս կացութեան փոխարէն, 5 տունով բողոքական գիւղն ունի իր հովիւը եւ իր աղօթարանը՝ ուր կանոնաւոր պաշտամունք կրէլայ եւ քարոզ կը խօսուի:

Կրթական վիճակը. — Գրեթէ զոյուծիւն չունի: 30 գիւղերու մէջ, հայերը ունին 10 դպրոց ⁽²⁾ եւ 10 վարժապետ 448 աշակերտներով: Ըլլալով ընդամենը 1910 տուն, կուսենանք 100 տուն վրայ 23 աշակերտ: Իսկ օտարները (Բողոքական, Կաթոլ. եւ Լատին) ունին 28 վարժարան, 31 ուսուցիչ, 997 աշակերտով: Անոնց միացեալ թիւն ըլլալով 1084 տուն, կուսենանք 100 տուն վրայ 83 աշակերտ: Տարբերութիւնն ահագին է, եւ ցաւալի է երբ խորհինք թէ այդ աշակերտներու մէջ կան նաեւ բաւական թուով հայ տղաքներ: Քանակական բաղդատութիւնն այսքան խղճալի ըլլալէ զատ, որակականն ալ աւելի ցաւալի է: Անոնց դպրոցներէն շատերը նոր չինուած կոկիկ ու մաքուր շէնքեր են, մերիններու մէջ ահապա՛ս պահել իսկ չպիտի ուզէր մարդ Անոնց ուսուցիչները մերիններէն անբաղդատելի կերպով ուսեալ, եւ իրենց կատարած գործին լիովին գիտակից են: Անոնց մէջ եւ քրդա կը թուած մէկէ աւելի անձեր կան՝ որոնք սիրով կը գործեն գիւղերու խորքերը, մինչ միւր գիւղացի կամ քաղաքացի վարժապետները կարծես բռնի պաշտօն կը վարեն հոն: Անոնք իրապէս կրթական գործօն մարմին մ'ունին, իսկ մենք՝ ոչ:

Բնակչութիւնը. Մեծ թէ փոքր այս 30 գիւղերու մէջ, 1910

* Տե՛ս Թիւ 50, էջ 4229:

(1) Խրաքը Պէկի մէջ՝ որ 130 տուն գիւղ մ'է, դպրոց գոյութիւն չունի, միայն տեղւոյն 3 քահանաներու իրարու հետ անհամաձայնութեան պատճառով:

(2) Շատ քիչ անգամ մասնաւոր շէնք մը իբր դպրոց կը ծառայէ, ընդհանրապէս տան մը գետնայարկ մէկ սենեակն է, աղտոտ, վատաւոզը ու ցած, ուր կը կարդան 20—30 տղաքներ, իրարու վրայ խռնուած:

տուն հայու դէմ 1084 տուն ալլադաւան հայեր կը դառնուն, որ գրեթէ կէսէն աւելի ըսել է: Եւ յիշե՛լ թէ տասնք բուրն ալ 30-40 տարի տապ հայ եկեղեցւոյ ղաւակներ էին, եւ մի միայն Կիլիկիոյ հայ կղերին անհողութեան եւ անպարտաճանաչութեան պատճառաւ օտար փարախ գրմամ են: Եւ մտածե՛լ թէ այս վիճակը կը շարունակէ ցայժմ՝ առաւել քան երբէք սաստիկ, թէ դաւանափոխութեան հոսանքը՝ հանդարտ եւ ապահով ընթացքով մը Կ'առաջանայ, թէ այսօր այս գիւղէն՝ վաղը ուրիշ գիւղերէ տաճաւոր հարկւրաւոր տուներ եւս կը խառնուն հետզհետէ հոսանքին, ու մինչ քաթերան կամ միաբնակար կը մըցին իրարու հետ ստուարացնելու «փրկուած հոգիներու» հոյլը, մեր բարձրագոյն կղերը անկորով անջիգ անտարբերութեան մը անձնատուր՝ քայլ մ'իսկ ամենէ չփորձեր գոնէ ցոյց տալու իր սքեմին ծայրը: Յաւն հո՛ն է որ մեր կղերը կարհամարհէ գիւղերը եւ գիւղային համայնքներու հովուութիւնը, մինչ լատին կամ բողոքական հոգեւարականութիւնը կը սիրէ զանոնք: Ու մինչ մերինները խոյս փութան անոնցմէ, աշխրհին անկելով փայլուն վիճակներու, միւսները զէպի գիւղերը կը վազեն, զէպի գաւառի խորերը, անհովիւ ու լքեալ ժողովուրդը: Մեր կղերական դասն ինչ որ ալ ըսէ, ինչ որ ալ աւարկէ՝ մեր (ինչպէս նաեւ շատերու) խոր համոզումն այն է թէ, այդ գիւղերու դաւանափոխութեանց ամենագլխաւոր (չըսելու համար միակ) պատճառը, նոյն այդ գիւղերու մէջ հոգեւոր հովուութեան բացարձակ չգոյութիւնն է: Գիւղերու ժողովուրդը կողքայ կրօնական պաշտամունքէ եւ հոգեւոր մխթարութենէ զուրկ ըլլալը, ցաւագինորէն կողքայ իր կրօնապէս լքուած վիճակին վրայ: Ահա ցաւը որու սակայն պատասխանատուութիւնը մեր կղերին ոչ մէկ դասակարգը իր վրայ կանոնէ: Գիւղի քահանան՝ եթէ երբէք զգայ այս վիճակին դառնութիւնը, կամբաստանէ առաջնորդարանի անհողութիւնը, եւ խիղճը կը հանդարտեցնէ՝ լալով եւ իր անօթութիւնը պարզելով ամենուն: Վիճակին առաջնորդը՝ երկու առող նամակով կ'ացութիւնը կը ներկայացնէ իր հոգեւոր պետին ու կը նիւրհէ՝ սրտի հանդարտութեամբ: Եւ հուսկ ուրեմն՝ պանպատի կամ աղերսի ամեն ձայն կերթայ մարիլ Սոսյ դարաւոր մայրականքին կիսաւեր կամարներուն ամայութեան եւ լռութեան մէջ (1):

Խնդիրն այն է թէ, քանի մը տարի չքշեր, այս գիւղերու մեծ մասը կ'որսուելու անմիջական վտանգին մէջ են: Իբր դարման կառավարիկներ (եթէ մօրիկ ընող ըլլայ՝) 1. — Վերոյիշեալ 30 գիւղերը միացուին եւ ուրոյն վիճակ մը կազմեն՝ կեդրոն ռենեսանսով Ան-

(1) Դրեկէի դատին տաժար, Հալէպի Առաջնորդարանը կարգ մը անհրաժեշտ խնդրոց մասին հետազոտիներ իրիցն Ն. Ս. Թոմասեան առկայ ամիսն աւելի է, ի զուր կ'սպասուի որ, եւ է հրահանգի՝ մինչ պատրիարքարանէ քանիցս պատասխաններ հասան ցարդ:

տիւրքը: (1) Եւ անոր հովուութիւնը յանձնուի անձնուէր ու գործունեայ զարգացած առաջնորդի մը, որ մէկ գիւղէն միւսը այցելէ, աջ ու ձախ երթալ գայ, խօսի, քարոզէ, խրախուսէ կամ յանդիմանէ, թերացող քահանաները պատժէ, կրթական գործին մղում տալ, յարաբերական խնդիրները կարգադրէ, չգտնուած տեղերը դպրոցներ բանայ, վերջապէս աչքի առջեւ ունենայ գիւղային այդ ցրուած համայնքին եկեղեցական եւ կրթական պահանջները որոնց զօհում տրուելէն միայն կախում ունի այդ ժողովրդեան փրկութիւնը: 2. — Այդ առաջնորդին ձեռքին տակ գրուին մէկ յաւնի գործունեայ քահանաներ, որ համար, Ղնիէի Տ. Կարապետ հայրը՝ որ Հալէպ պարսպ կը նստի այժմ, Տ. Պօղոս քնյոյ Աթիքեան, Տ. Արմենակ Տօնաթոսեան, որոնք տեղային պէտքերու գիտակ, մի քանի տեղական լեզուներու հմուտ անձեր են, կրնան լայն սամանի մը մէջ օգտակար ըլլալ, եթէ դիւրութիւններ ընծայուին իրենց (2):

3. Առ այժմ տեղային միջոցներով անկարելի ըլլալով հոգալ կրթական եւ կրօնական ծախքերը, հարկ է որ կաթողիկոսարանը նիւթական գէթ դուզնաքեայ ղոհողութիւն մը յանձն առնու: Յայտնի է թէ զեղի այդ դպրոցները որքա՞ն չնչին պիտօճէով մը կրնան կառավարուիլ: Բաղմահայ գիւղերը՝ թուով տասը՝ կրնան տեղային միջոցներով մէյմէկ դպրոց պահել, 7 գիւղի մէջ՝ (10-30 տուն ունեցող) կարելի է մէյմէկ դպրոց պահել՝ իւրաքանչիւրին տարեկան 5 ոսկի նպաստ տալով: Առնուազն 15 տունով գիւղ մը պիտք է իր փոքր դպրոցն ունենայ: Տարեկան 40-50 ոսկիի գումար մը՝ Կաթողիկոսարանի կամ Պատրիարքարանի կողմէ հայթայթուած, եւ յիշմը հոգածութիւն, բոլորովին տարբեր վիճակի մը մէջ պիտի դնէ այս գիւղերու կրթական խզճալի կացութիւնը: Այս նպաստը կրնայ դադրիլ երբ ժողովուրդն ըմբռնէ դպրոցին կարեւորութիւնը եւ տեսնէ անոր արդիւնքը: Հարկ է հոս չեշտել թէ՛ այս գիւղերու ժողովուրդը կրնայ մօտաւոր ապագայի մը մէջ նիւթական շատ լուկացութիւն մը ձեռք բերել, ինչ որ կը նշմարուի այդ արդէն բողոքականացած կամ լատինացած հայերու քով, ըստ որում այս վայրերու կլիման առողջարար, հողը բարեբեր, եւ յարմար է ամէն տեսակ արդիւնաբերութեան: Շեքամարութիւնն օրէ օր կը յառաջանայ, նարինջի, կիտրոնի եւ այլ մրգեղէններու առատ արտադրու-

(1) Ի հարկին շատ յարմար է նաեւ Անտիքի միւլցնէլ, Գրբէր խան (50 տուն) Պէյլան (450 տուն) եւ Իսկէնտէրուն (150 տուն), որով Սրբերէնի հմուտ եւ լաւ բարոյող առաջնորդ մը կրնայ մեծ ծառայութիւն մատուցանել: Այս կերպով կը գլերանայ նաեւ առաջնորդական եւ ձեռնական ծախուց հայծայթման խնդիրը: Թ. Բ.

(2) Միևնոյն ժամանակ նոր քահանաներ պատրաստել անհրաժեշտ է, վասնզի եղանները թուով անքաւական ըլլալէ զատ, պաշտօնի ալ գիտակ չեն: Իւրաքանչիւր գիւղէ մէյմէկ յարմար պատանիի, Այնժապի մէջ մի քանի տարի ուսում տալով կարելի կըլլայ քիչ տոնէն ամէն գիւղ պարտանանաչ քահանայով մը օժտել: Թ. Բ.

Թիւնը բաւական մեծագումար արտածութեան մը կը հասնի. վերջապէս՝ շնորհիւ Կայս. Կառավարութեան, Անտիոք եւ իր շրջակաները հետզհետէ տնտեսապէս աւելի բարգաւաճ վիճակ մը կստանան եւ փայլուն ապագայ կը խոստանան:

Կաթողիկոսարան կամ Պատրիարքարան, առանց իրաւասութեան խնդիրներ յուզելու, անհրաժեշտ է որ դարման մը խորհին եւ գործադրեն՝ այս կացութեան: Միեւնոյն առթիւ, կոչում կընենք մեր բարերարներու վեհանձն զգացումներուն: Հակառակ պարագային, ներկայ վիճակին շարունակութեամբ մի քանի տարիէն, Անտիոքի եւ շրջակայ գիւղերու բոլոր հայ բնակչութեան բողոքականացած կամ լատինացած ըլլալուն կասկած չկայ, զժողովարար:

Վ.ԵՄՁ

ԹՂԹԱԿԻՅ ԲԵՐԻՈՑ

ՕՐԻՈՐԴ ՄԱՐԹ ՊՐԱՆՏԷՍ *

(ՊՈԼԻՍ ԵՒ ԶՄԻՒՌՆԻԱ ԻՐ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻԻ)

Իբր չորս տարի տեւող աշխատակից պայքարէն վերջ, ընկերակցի հանգամանք ատացած չըլլալով, կատակերգուհին, քիչ ինչ ջղային վերսկսումներէ ձանձրացած, առանց առիթ գտնելու ստեղծումի ուրուն կ'աշխատէր, առաւ քալեց, եւ վերստին Վօտվիլլ մտաւ, ուրկէց՝ անցաւ միայն. Վօտվիլլը մնաց որ, այն ատեն անստոյգ չըրջան մը կ'անցունէր. Այդ թուականին վերստին կը տեսնենք Մարթ Պրանտէսը իրեն համար զանազան յաջող ստեղծումներու մէջ, բայց միջակ բախտ ունեցող թատերախաղերու մէջ, ինչպէս Շանսօրի Լիլիեանը, Իպսէնի Հեսսա-Կապիէրը, Բօլ Տըլէսի Էլիենը, անմարսելի զրուցերգութիւն մը որու համար Գոգլէն կը պնդէր թէ հրաշակներս մըն է, եւ որ խլճալի կերպարանք մը չինեց: Կակառակ Անտոէ Մէսսօէի հետաքրքրաշարժ թատերաբաժանումին վերջապէս Բօլ Էսվիէօյի Լէ Բառօյ Ռեսը:

Այս նժդիհի տարիէն վերջը, վերամուտն էր Գօմէտի Ֆրանսէզ ուր հետեւեցաւ թեւահանին, մեծ ծառայութիւններ մատուցանելով, շատ խաղալով, ամէն բան խաղալով արուեստագէտին պէս որ իր ճամբան կը փնտռէ. Թատրացոյցին դերերուն մէջ յիշատակութեան արժանի կը գտնեմ միայն Ռիւ Պլասին՝ Ռէն Տօնա Մառիա ար Նէօպօլը, ուր կատակերգուհին շահեկան եղաւ, մանաւանդ կատակե-

* Տե՛ս Թիւ 50, էջ 1234:

ղերգական մասին մէջ, եւ Թարթիֆի էլմերը, ուր ան լայնութե-
նէ վրիպեցաւ, շատ դեռաւոր՝ համեմատապէս անուանի դերի մը հա-
մար արդէն, շատ կրքոտ՝ ըլլալու համար բանաւոր եւ անխոզով այդ
քաղաքնի կինը. եւ արդի թատրացոյցին մէջ՝ Լ'ամուռ Պոս, Ֆը-
րանսուա ար Քիւռէլի թատերախաղերէն մին որ կեանք չունեցաւ,
Քալօթիս, Էտուառ Բայեթսնի վերջին մեծ խաղը եւ Ըսա բախտի
կը յիշեմ — Հանրի Մէյարի Կոս Ֆորթիւնը, Հանրի Լափտանի Գա-
թերիւնը, Բաթրին, ուր ան չյաջողեցաւ. Տօլօրէսի ապերախտ գերին
մէջ, որ այնքան նուազ կը յարմարէր իր բնութեան, Բաժնեկցու-
թիւնը հասաւ իրերուն ոյժովը, բայց զրեթէ յամբարար, որովհետեւ
չէին օգտուեր արուեստագիտութիւնն՝ ա'յն պաշտօնին մէջ որ ի'րն
էր ստուգիւ եւ ուր ան զերազանց հանդիսացաւ, առաջին անգամէն,
առիթը նե րկայացածին պէս:

Իրաւամբ արդի թատերախաղին մէջն է որ կատակերգուին
կրցաւ ցոյց տալ իր տիրութիւնը: Ջոյն ընդնշմարած էին էքրան-
ժեռին մէջ, աւելի եւս զայն անսան Տըմի Մօնէին մէջ, որովհետեւ
ան չըջանը ըրաւ Աղեքս. Տիւմաի կատակերգական գործերուն եւ
շատ բան պարտեցաւ անոր: Անիկա շատ շահեկան եղաւ Անժ Պա-
ռոնուէիին մէջ, բայց հոգ ալ վերսկսում մըն էր լոկ ինչպէս էքեմ-
ուշը ուր ընտիր երեւցաւ: Ինչ որ պէտք էր, ստեղծում մըն էր ուր
ան տէր ըլլար ինքզինքին, եւ ոչ թէ ննթակայ՝ անխուսափելի յու-
շատեարեւրու եւ ձանձրացուցիչ նմանողութեանց: Բօլ Էովիէօն ե-
ղաւ որ անոր առիթը ընծայեց ցոյց տալու վերջապէս ինչ որ էր,
ինչ որ կրնար ընել, այն պահուն ուր երկար ատենէ ի վեր միայն
կրցած էին զայն նախազգալ: Լէ Թընալին մէջ, իր յաջողութիւնը
շատ մեծ եղաւ: Զարմացուց անո'նք որ կրնային կատակերգուին
«դաստորուած» կարծել—ինչպէս ասիկայ կը պատահի յաճախ շի-
ջոցին մէջ Գոմէտի Ֆրանսէզին ուր յառաջացումը մերթ դիւանա-
կան եղանակով է միայն:— ան զիւթից ուրիշները, անոնք որ ինծի
պէս գիտէին եւ . . . կ'սպասէին:

Լէ Թընալը առաջին հանգրուանն էր եղած, Էնիկմը երկրորդը
եղաւ, բայց աւա՛ղ շատ մը տարիներու անջրպետով, սպասումի
անգթութիւններէն վերջը: Այս խիտ, արագ, չոր, բուռն տոամը որ
չունչներնիդ կը կտրէ մինչեւ փղձկում, դժուարին խաղալկութիւն
մ'ունէր եւ կարելի է ըսել թէ իր գործադրութեան բախտը կը կա-
յանար կրկնեղին մէջ դերերուն այն կանանց որոնց միջեւ կը ծա-
ծանի հանելուկի բառը զոր հանդիսատեսը միայն ամենէն վերջը
պարտի գիտնալ, անոնցմէ մէկուն բերնէն խուսափած անձկութեան
ճիչէն: Պէտք էր ուրեմն գտնել «զոյգ»ը: Օր Պարթէ Լէօնօրը անձ-
նաւորելով, միայն Օր. Պրանտէսը կար որ կարենար ժիզէլը խաղալ:
Անշուտ գովեստ մը ըրած չենք ըլլար ըսելով որ անոնցմէ իւրա-
քանչիւրը միւսին արժանի եղաւ: Ահա թէ ի'նչ բառերով կը բացա-

արէի ինքզինքս այն ատեն մեր կատակերգուհիին վրայ Յոյն 1901ի քննադատականիս մէջ, երեցած՝ առաջին ներկայացման յաջորդ օրը. «Օր. Մարթ Պրանտէս արժանի է նաեւ յիշուելու. անիկա կատարեալ քննականութիւն զրաւ ժիզելի դերին մէջ զոր պահեց առանց նուաղումի, առանց տկարութեան, տարբեր նշանակ մը տալով օր. Պարթէնէն, բայց առանց ստորին աստիճանի. իր ձայնը հնչունութիւն մը առած էր երկու տաղանդներու այդ պայքարին մէջ, եւ անիկայ մանրամասնեց մեծ անկեղծութեան նրբութեամբ մը առաջին արարուածին իր տունը, չափ թերադրականութեան որ ան յենման կէտն է արհամարհանքին որուն վրայ կը հանգչին առաջին երկու շանթահարիչ արարուածները — ու խաղաց երկրորդին մեծ տեսարանը գեղեցիկ՝ ցաւալին ցաւիտաութեամբ մը. լուրջ յաջողութիւն մըն է աս իրեն համար»

Բայց բոլոր այս ստեղծումները Մարթ Պրանտէսի համար տեսակ մը նախաբան էին եղած միայն, եւ ժօրժ տը Բօսթօ Ռիչի Բաւսէին ⁽¹⁾ կրկնուածքին մէջ, Տօմինիքի գերո՛վ է որ արիասիրտ կատակերգուհին ոտուգիւ տուաւ իր յատկութիւններուն ու տաղանդին չափը. եւ բաւական եղական արուեստ մըն է թատրոնինը, ուր մարդ երբեմն միակ իրիկուն մը մէջ, աւելի արդիւնք ձեռք կը բերէ քան թէ պայքարի եւ աշխատութեան տասնեակ մը տարիներու մէջ:

Այս Բաւսէին, ահա թատերախաղ մը որուն ճակատագիրը տարօրինակ եղաւ, քանի որ բաւական երկար ատեն թափառելէ ետքն է որ վերջապէս մտաւ, զիպուածով, Գօմէտի Ֆրանսէզ, չնորհիւ «փոխարինութեան» տեսակ մը առեւտուրի, միեւնոյն հեղինակին Անուոեօզին ⁽²⁾ տեղ որուն կրկնումին առջեւ. Ռիչիէօ փողոցին մէջ ամէն մարդ կը զայրանար, մեկնիչի պակասէն — Բաւսէն զբեթէ չէր յաջողած Օտէոնին մէջ՝ անպիտան խաղարկութեամբ մը եւ խաղը անշնչացած էր գերասաններուն ներքեւ թէւթր Ֆրանսէի մէջ ան թուեցաւ իր տեղը, իր տունը գտնուիլ: Ճիշդ է թէ թատերախաղը ջնարակէ մը անցունելով, հեղինակը կատարելագործած էր զայն, անօգուտ արարուած է մը թեթեւցնելով: Յաջողութիւնը շատ մեծ եղաւ: Այդ յաջողութիւնը միայն գործին արժանիքին չէ՝ որ կը պարտէր, այլ նաեւ սա իրողութեան թէ հեղինակը Գօմէտիին մէջ կը գտնէր երազուած խաղարկուն, այն որուն ոչ ոք չէր մտածեր, եւ որուն համար զիւցազնուհիին դերը, որ ամբողջ կատակեղերգին գործողութիւնն է, կը թուէր չափի վրայ չնուած ըլլալ, ա՛յնքան անոր հեղ երեւոյթին կը պատշաճէր ճշգրէ, ա՛յնքան կը յարմարէր անոր տաղանդին մասնայատկութիւններուն:

(1), (2), Երկուքն ալ յաջողապէս ներկայացուած Բըթի Շանի թատերաքանին վրայ:

Հանդիպումը աղետո՞ր բախտ մը եղաւ երկուքին համար, հասարակութիւնը անկէ օգտուեցաւ:

Օտէնէն ի վեր ես իմ կարծիքս գոյացուցեր էի Տօմինիք Պրիէնի գերիւն վրայ, ստեղծումով ճշմարտագէտ եղական, եւ ինքնիրեն ինքն հարցուցեր էի յաճախ առանց կարենալ պատասխանելու թէ ո՞վ էր այն կատակերգուհին, արդի շրջանին մէջ, որ կարող ըլլար վայն խաղալու: Դերը գտաւ յանձին օր. Պրանտէսի՝ ճշմարիտ մեկնիչը, միակը թերեւս որ կարողանար հակադրութիւնները ցայտեցնելու, անոր բազմակողմանի հանգամանքները ներկայացնելու կատակերգականները իրենց թատերական կեանքին մէջ կը հանդիպին դերի մը զօր կը մարմնացնեն եւ ծայրայեղ չափը կուտան լաւագոյնը ընելու իրենց կարողութեան: Ես կը կարծեմ թէ 1902 Յուլիո Զին, օր. Պրանտէս գտաւ իր ճշմարիտ գերը, այն զոր կը փնտէս իր նախափորձերէն ի վեր:

«Ո՛րքան հուազ սիրեմ զինքը գոյնի եւ պայմանադրութեան դերերուն մէջ ուր ան իր վիճակը կը բռնազօրէ — այսպէս կը գրէի ես այն ատեն, եւ ես դիտմամբ կը յիշիմ այս հատուածը որ կարծեմ լաւ կը համառօտէ՝ ինչ որ ըրաւ կատակերգուհին այդ ըստեղծումին մէջ — ա՛յնքան զինքը կատարեալ կը գտնեմ այդ շատ արդի կերպարանքին մէջ, արդիութեամբ մը որ իր բնաւորութեան կը վայլէ. եւ իր դէմքի արտայայտութիւնը աւելի՛ նկարչական իսկաւորակութեամբ քան կանոնաւոր գեղեցկութեամբ՝ հրաշալիօ էն կը բացատրէ մարը մտնող արեւին հրապոյրը, թովանքը այդ դեռ երկտասարդ կնոջ որ անցեալ մը ունի արդէն եւ խոնարհումի մը մերձաւորութիւնը կ'զգայ: Անոր վիշտերը, գոսնութիւնները կը պատմէ արտասուածութիւն շեշտերով, կիրքի ընդոստով մնեն ունի ան, տաք մախրի զարթօնքներ, ախուր ժպիտներ, զբաւիչ անկեղծութեամբ մեղամաղձութիւններ: Ան ինծի յիշեցուցած է, երբեմն, Տէքէէն յիշատակը, եւ եթէ դուրս ձգեմ Էլէօնօրա Տուզէն — որ, ան ալ, հրաշալի Տօմինիկ Պրիէնն մը պիտի ըլլար — չէ՞ խաղացած կամ թէ չպիտի՞ խաղայ այս դերը — ոչ ոք, կարծեմ, չպիտի կրնար ընել ինչ որ ըրած է օր. Մարիթ Պրանտէս, որ հող գտած է միակ պատեհութիւնը իրականացած իտէալի մը»:

Տօմինիք Պրիէննի այդ դերը ո՛չ միայն հիանալիօրէն կը յարմարէր արուեստագիտուհին թատերական յատկութիւններուն, այլ նաեւ կարծես թէ անո՛ր համար ունեցած էր կնոջ յանկութիւնները: Այդ Տօմինիք Պրիէննը, տրամախոհ եւ ողջամիտ, հմայիչ, լուրջ սիրոյն մէջ, պաշտելի ընկեր, ընտիր համարձակութեամբ մը, բայց քիչ մը կասկածոտ՝ իր լքումներուն մէջ, բոլորովին Մարիթ Պրանտէսն է, եւ ես հերքում չպիտի կրեմ անոնցմէ որոնց անկեղծ իր բարեկամութիւնը կը նուիրէ:

Օր մը կը հարցնէի իրեն — պաշտօնի բերմամբ հետաքրքիր —
թէ ինչպէս թատրոն մտած էր, եւ ո՞վ զինքը հող հրաւիրած էր,
վերջապէս ինչ էր իր կոչումին ծագումը:

«Հաւատացէք որ ես ալ այնչափ չեմ գիտեր, պատասխանած էր
ան ինծի — զիպուածը հող բաւական զեր ունի, եւ աւելի եւս՝ ար-
ուեստին, արուեստներուն հրայրքը: Ես արուեստագետ ծնած եմ,
արուեստին ընդհանուր հակամիտութեամբ: աւելի վերջն է որ մի-
այն, իմ հրայրքս յատկացուած է թատրոնին: Ես քաղքենի ընտա-
նիքէ եմ: Ես նոյն իսկ լաւ դաստիարակուած եմ՝ աւելցուցած է
խնդալով բայց ազատօրէն, անկաշկանդ, զիս ազատ թողած են
երթալու ուր որ զիս տանէր իմ ճաշակս, իմ քմահաճոյքս, — եթէ
զայն կը նախընտրէք: Առաջ երաժշտութիւնն էր: Ես բաւական
սորվեցայ անկէ եւ յոռի երաժիշտ մը չեմ Յետոյ, նկարչութիւնը,
եւ ժիւլիանի աշխատանոցին մէջ զբաղեցայ, — մենք ամենքս ալ
հոն աշխատած ենք: — Ես նոյն իսկ արձանագործութեան պարագի-
ցայ, եւ իմ ըթմատութեամբ կաւ թրելու ֆիլ մը մէկէն միւ-
սին կ'անցնէի, կը սիրէի ինչ որ արուեստ էր: Օր մը մեր բարե-
կամներէն մէկը ըսաւ. «Ինչո՞ւ համար թատրոնով ալ չպիտի զբա-
ղէր»: Այսպէս յարելով, նոր ճամբայ մը բացաւ իմ հետաքրքրու-
թեանս առջեւ, եւ ինծի թեւազրեց տենչանք մը զոր չունէի տա-
կաւն: Իրապէս, ըսի ինքնիրենս, ինչո՞ւ դերասանութիւն չպիտի
ընէի. եւ . . . ըրի: Աշխատեցայ. առաջին դժուարութիւնները զիս
զրգոնեցին. ոգեւորուեցայ հրայրքով մը որ միւսները յաղթահարեց:
Թողուցի վրձինն ու բրտի կաւը, փակեցի դաշնակս, եւ թատրոնը
լուրջովին զիս զբաւեց: Արուեստի լուրջ ընտրութիւններէն ամե-
նէն ամպարհաւածը, ամենէն սպառնալի է ան, եւ, անվիշտ յափըշ-
տակօրէն նոյնիսկ անձնատուր եղայ Մինոտաւրոսին: Աւա՞ղ տա-
ռապեցայ, յոժատեցայ, յուսացի, քիչ մնաց որ լափուէի շատերուն
պէս: Բայց հրէշը վերջապէս գթաց եւ կարծեմ թէ ալ փրկուած
եմ:» (1)

Թարգ Մ. Ո.

FÉLIX DUQUESNEL

(1) Վերջապէս, որ արուեստագիտութիւնն Գոմէաի ֆրանսէզը լեիւն եւ
Ուրնէսան Թատրոնը մտնելուն պարագաները կը պարզէ մանրամասնօրէն, շահեկան
հանգամանք մը շնորոշելուն: յապաւում է:

ՊՈԼՍՈՅ ԿԵԱՆՔԸ

[ՄԵՐ ՄԱՍՆԱԽՈՐ ՅԶԹԱԿՑԷՆ]

Կ. Պոլիս, 4 Դեկտեմբեր 1906

Անձրեւոտ եւ ցուրտ օրով մը կատարուեցաւ այսօր Հիւանդա-
նոցի եկեղեցիին օծումը եւ նորաշէն յարկերէ մէկուն բացումը:
Եղանակին այս խստութիւնը պատճառ եւ
ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ ԵԿԵԼԵՑԻՈՅ զաւ որ ստուար բազմութեան մը ներկա-
օՍՈՒՄԸ ԵՒ ՆՈՐԱՇԷՆ յութեան չկատարուի այս հանդէսը եւ
ՅԱՐԿԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ նիւթական կարեւոր օգնութիւն մըն ալ
ըլլայ հաստատութեան. Ոմանք կառարկին
թէ աւելի պատշաճ պիտի ըլլար այս հանդէսը կատարել յառաջիկայ
դարնան, Զատիկէն առաջ կամ վերջը, իսկ Հոգաբարձութիւնը թէ
նորաշէն յարկին եւ թէ եկեղեցիին պէտքը կզգացնէր ստիպողաբար
եւ այդ պատճառաւ օր առաջ այս հանդէսը կատարել պէտք եղաւ:
Հիւանդանոցը նորաշէն յարկերով օծուեցաւ, սակայն բարեկար-
գութեան տեսակէտով ունի տակաւին կարօտութիւններ որոց դար-
ման մը չկրնար դառնիլ զփաղդաբար, երբ մեր մէջ, բարեկամներ
պաշտպանելու, մորդեր շահելու եւ անոնց թերութիւններուն ալ
աչք գոցելու. քաղաքականութիւնը կայ, Հակառակ ամեն զոհողու-
թիւններու, կը լսուի տակաւին թէ որբերու անունդը անբաւական
եւ տրուած կերակուրը շատ անգամ անխնամ պատրաստուած է:
Ներքին պատասպարեալներուն տրուած կերակուրն ալ միշտ գոնա
ցուցիչ չէ եւ պատասխանատուն ոչ այնքան Հոգաբարձութիւնը որ
իր պաշտօնը լաւ կատարելու ջանքը ունի միշտ, այլ ներքին պաշ-
տօնէութիւնը՝ անփոյթ եւ անպատասխանատու մարդերէ բաղկաց-
եալ, որոնք մէյմէկ պաշտպանի կրթեած, անխախտ կը մնան իրենց
գործին վրայ, Անգլիայէ բերուած հիւանդապահուհիները, կարեւոր
զեր մը պիտի կատարեն քանի որ մինչեւ հիմայ առհասարակ բոլոր
հիւանդապահները, իրենց գործին անգիտակից, պարսպ մնացած ան-
ձեր էին, աւելի անկեւանոցը դրուելու յարմար քան հիւանդապահ
ըլլալու, որոց կառարած զոհութիւնները, խեղճ հիւանդներու
զէմ ըրած անարգանքները, շատ վէշ արձագանգ գտած են
զուրաւր թերթերու մէջ, որոց պարագլուխը եղաւ Փոլսը, զփոհու-
թիւններ յայտնուեցան թէ ասոնց համար տարեկան 3-400 ոսկիի
ծախս մը պիտի ըլլայ եւ հիւանդանոցի պիւտճէն չկրնար այսչափ
զուրմար մը վճարել ամէն տարի, սակայն Յովնանէս Էֆ. Յակոբ-
եան, իր որդւոյն միջոցաւ բացման հանդէսի օրը յայտարարել տու-
աւ թէ այս տարեթոշակն ալ ինք պիտի վճարէ, ինչպէս վճարած էր
իր չինած յարկին ներքին կազմածներուն եւ կահաւորման համար

պէտք եղած գումարը Յովհաննէս Էֆ. Յակոբեան բարերար անուան
արժանի մեծահոգի անձնաւ որութիւն մըն է իր կեանքին մեծագոյն
մասը Անգլիոյ մէջ անցուցած, բարիքը կը գործէ ազնիւ եւ անաղ-
մուկ եղանակով մը։ Ոչ անապարձութիւն եւ ոչ մեծամտութիւն
զրած է իր նուէրներուն եւ նպաստներուն մէջ, եւ այժմ իր ծերու-
թեան օրերուն մէջ տշխարհէ քաշուած ինքնամիտօք կեանք մը
կանգնէ, մխրճարուելով երբ ազգին մէկ կարօտութիւնը կը զար-
մանէ, կամ կարօտեալի մը արտասուքը կը սրբէ։ Յարզ Հիւանդա-
նոցի ըրած նպատակները պատկաւելի գումարի մը կը յանգին, թող-
լով այն նուէրները եւ նպաստները, զորս ըրած է ու կրնէ ամեն ա-
նոց օրոյն ձեռք կրկնցնեն իրեն։ Ու իր որդին որ հօրը կտաւ
գործակիրն է, հանդէսին առթիւ խօսած ճառով անտէրեւոր մը ըրաւ,
որովհետեւ ցարդ ազգային շրջանակի մէջ իրեն առաջարկեալ ամեն
պաշտօն մերժած եւ պաշտօնական առիթներու մէջ ներկայ գտնուե-
լէ իսկ խոյս տուած էր, իր սկզբնաւորութիւնը իրաւունք տուաւ
ամենուն ակնկալելու որ հանրային գործերու աւելլման հետեւ
լի ջերմ վերաբերում մը ունենայ եւ շարունակէ իր հօրը ուղղու-
թիւնը, որ ամենէն յարգուած եւ շատերէն ցնահատուած է։

Ասկայն կիրովի օրուան հանդէսին տութիւն, ներկայները հետա-
քրքրուեցան գիտնալու թէ արդեօք միջոց մը պիտի գտնուի՞ որ-
քանոցի վերաշինութիւնն ալ գլուխ հանե-
լաւ եւ օր մը հանդիսաւոր կերպով անոր բա-
ցումն ալ կատարելու։ Բարեբաղդարար ներ-

կաներու աչքէն հեռու էր նոյն օրը, այն փայտաչէն միայրակ չէն-
քը, որ վերջին անձրեւներէն ողողուեցաւ եւ ուր հարկեր
որբեր կը պատասպարուին։ Վերջին անգամ Վարչութիւնը
300 ոսկիի նպաստ մը յատկացուց, որբերու արհեստանոցը աւելի
բարեկարգ վիճակի մէջ պահելու համար սակայն բարեկարգութիւն
ու նշանաւորութիւն անկարելի է այս յորկին տակ, որքան ալ
անկեղծ ըլլան Խնամակալութեան ջանքերը եւ Հոգաբարձութեան
բաղձանքները։ Այս վերաշինութիւնը՝ այլ եւ այլ պատճառներով
չպիտի կրնայ գլուխ ելլել մօտ փամանակէն ու այս պատճառով Հո-
գաբարձութիւնը գոնէ յարմարաւոր չէնք մը փորձելով մօտակա
տեղ մը, հոն փոխադրելու է որբանոցը։ Իսկիւնատրի մէջ այս նպա-
տակաւ նոր չէնք մը բարձրացնելու ծրագիրը մէկ կողմ դրուած է
եւ կղքադուի հիմայ հիւանդանոցի մօտերը որբանոցը չինելու հա-
մար արտօնութիւն մը ձեռք բերելու։ Ու այս գաղափարը գործա-
դրել կուզուի մատակարարութեան դիւրութեան համար, ինչ որ
նկատելի պարագայ մըն է, քանի որ որբանոցի պիւտճէն բաւական
չէ՝ իր բոլոր պէտքերով, ուրոյն հաստատութիւն մը պահելու։

Կրկնելոյ Ս. Կաթողիկոսին եպիսկոպոսական առաջին ձեռնա-
դրութիւնը, բաւական նիւթ եղաւ խօսակցութեան պաշտօնական

ԿԻԼԻԿԻՅԱՆ ԱՆԴՐԱՆԻԿ
ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ
ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Եւ լրագրական շրջանակներուն մէջ՝ Ու պատ-
ճառն այն է որ, այս կերպով պիտի ճշտուէր
Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին Պատրիարքարանի հետ
ունեցած յարաբերութեանց վիճակը, քանի որ
Տ. Տ. Սահակ Կաթողիկոս, անցեալ տարի Պո-
լիս գտնուած միջոցին, չէր ուզած ատորապէս իր նախնորդին հետ
կնքուած դրաւոր պայմանը, յայտնելով որ ինք գիտէ արդէն յարա-
բերութեանց վիճակը եւ որ եւ է առարկութիւն չունի Պատրիար-
քարանի նախապէս ըրած կարգադրութեան դէմ։ Սակայն արդեւնքը
չարդարացուց այս խոստումը, որովհետեւ մինչ Կիլիկիոյ Կաթողի-
կոսը բացարձակ ազատ է իր աթոռին որ եւ է մէկ միտքանք եպիս-
կոպոս ձեռնադրելու եւ ապա տեղեկութիւն տալու կեդրոնին, նոյն
իրաւունքը գործադրեց ոչ Սահեցի մը վրայ ալ, այսինքն Արմաշու
մէկ միտքանք — ինչպէս գրած է Մուշեղ Եպսկ, իր ուխտագրին մէջ
— բարձրացուց եպիսկոպոսութեան, առանց զոնէ կեդրոնին նախա-
պէս հարցնելու, ինչպէս կը պահանջէր ոչ միայն եկեղեցւոյ կանոնն
եւ օրէնքը այլ եւ պատշաճութիւնը։ Ուրեմն այս հաշուով Կիլիկիոյ
վիճակէն դուրս ուրիշ առաջնորդ վարդապետներ ալ որ մը իրաւունք
պիտի ունենան բարձրանալու եպիսկոպոսութեան Կիլիկիոյ մէջ,
առանց նախապէս կեդրոնին պիտութեան եւ ասոր համար էր Կրօն-
Ժողովոյ դրած արգելքը։ Սահեցի եպիսկոպոսներուն ուրիշ վիճակ-
ներու մէջ պաշտօնավարելուն։ Կայսերական ֆերմանով եւ ազգային
կարգադրութեամբ «Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը իր վիճակին հոգեւոր
պետն է եւ իր հայրապետական իրաւասութիւնը կը տարածուի մի-
միայն այդ շրջանակին մէջ» իր պաշտօնը այլապէս ըմբռնել կարելի
չէ եւ որքան ալ յարգանք ունենանք իր անձին եւ իր պաշտօնին
նկատմամբ, չենք կրնար տարբեր կերպով ընդունիլ իր պաշտօնը,
քանի որ եկեղեցական պատմութեան ոչ մէկ էջին մէջ ալ ուրիշ հան-
գամանքով ներկայացած է։ Ուրեմն Կրօն, Ժողովը, նախորդ կարգա-
դրութեան մը պահպանութեան նախանձախնդրութեամբ տուած էր
իւր որոշումը, առանց նոր բան մը հնարելու, իսկ գալով այն կէտին
թէ Կիլիկիա ձեռնադրուող եպիսկոպոսներ Պոլսոյ մէջ իբրեւ վար-
դապետ պիտի պատարագեն, այս Ժողովոյ որոշումէն դուրս բան
մըն է եւ ոչ մէկուն միտքէն անցած, խնդիրը պաշտօնավարելու
վրայ է ոչ թէ պատարագելու կամ եկեղեցական պաշտօն վարելու,
ու այս արգելքը դրուեցաւ որպէս զի մի գուցէ միառամով, մեծամիտ
վարդապետներ, մէկ երկու տարի Կիլիկիոյ վիճակներուն մէջ պաշ-
տօն վարելէ յետոյ, եպիսկոպոս ձեռնադրուին եւ կերպով մը ինք-
զինքնին Պոլիս նետելով զան բազմին յուղարկու որութեանց ու
հանդէսներու գլուխը, ու իրենց Սրբազան անձը զայ ստուարացնէ
թիւը այն սրբազաններու խումբին, որոցմէ 3-4 հատ կարելի է
գտնել պարզ հանդէսներու մէջ։ Ո՞վ կրնայ ըսել ուրեմն թէ անբա-

նաւոր ու անյարմար էր այս արգելքը:

Եթէ ձեռք մը կերպ մը ստացաւ կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը, անդին Աղթամարի Աթոռը թափուել է ամեն կերպով: Զենք պահանջելու որ անպատճառ կաթողիկոս մը գտնուի:

ԱՂԹԱՄԱՐԻ նախ այդ աթոռին վրայ, ստեփան կաթողիկոսականութեան տեղապահ մը, կարող եւ ձեռնհաս եպիսկոպոս մը ըլլալու պայմանաւ պէտք մըն է այլ եւս

այդ աթոռին համար, որուն սահմանը բաւական ընդարձակ է: Արդի տեղապահը, անապատական Յովսէփ Եպիսկ. այնքան ծերացած է, որ այլ եւս ձեռնադրութիւն ալ կատարելու անկարող կը գտնուի եւ անուն մը ու շունչ մը մնացած է վրան: Ու մէկ քանի միաբաններ ինչ կընեն ու ինչ կը գործեն ոչ ոք գիտէ: Աթոռին գոյքերը ինչպէ՞ս կը պաշտպանուին, պիտե՞ն հաւասարակշիռ է թէ ոչ, անծանօթ է մեզի եւ նոյն իսկ Պատրիարքարանի: Պատրիարքարանը քանի մը եպիսկոպոսներու դուռը բաղխելէ վերջ, Վանայ հովուութեան կոչեց երեսօղեմացի միաբան մը ինչպէսեւն Վ. որուն Զէյթունի պաշտօնավարութիւնը որքան ալ գոհացուցիչ ըլլայ, Վանը իր չըջականերով, անապատները ու Աղթամարը հոգալու եւ կառավարելու անբաւական պիտի դայ, նկատելով իր եկեղեցական աստիճանը եւ իր երիտասարդ վիճակը: Պատկառելի եպիսկոպոսի մը պէտքը կայ այդ կողմերը եւ տարբեր կերպով ալ կարելի չէ վարել այդ ընդարձակ վիճակին հովուութիւնը, որ կապարի պէս եկած ծանրացած էր վարչութեան գլխուն եւ բան մը մտածել, ճար մը գտնել պէտք էր: Գոնէ անժամայէս լոկացնելու գանգատի ձայները Այս առթիւ գոնէ կարգադրուեցաւ: Սրու անձտեհանց կտակի խնդիրը եւ հանգուցելոյն թողած դուռներն տոկոսը որոշուեցաւ յատկացընել Վանի կաթողիկոսներուն: Գումարը անձեռնմխելի պահել պէտք էր եւ Վարչութիւնը յարմար կարգադրութիւն մը ըրաւ տոկոսը միայն սահմանելով այդ նպատակին:

Ամեն պարագայի մէջ վարչական չըջանակի մէջ քիչ կամ շատ քանք մը կ'երեւի, դաւառային եւ տեղական գործոց համար եւ եկեղեցական ժողովականներու անուար թիւին քով, հազիւ 3-4 աշխարհական ժողովականի ներկայութեան յետոյ, վերջին նիստին բաւական թիւ մը տեսնուեցաւ նոսեւ աստիճանէ, միշտ զգալի մնալով սակայն բացակայութիւնը Նորատուհեանէ քի ի որուն խորհուրդներուն եւ փորձառութեան մեծ պէտք կայ Պատրիարքարանի գործոց մէջ:

ՄԱԳՆԻՍԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՄՏԱԿՈՐԱԿԱՆ

ԵՒ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՏԵՍԱԿԵՏՈՎ *

7. ՄԱԳՆԻՍԱԿԱՆՈՒԹԵՎՄԵ ԲՈՒԺԵԼԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԽԱՐԿԱՆՔՆԵՐ, ՄԵԼԱՄԱՂՁՈՏՈՒԹԻՒՆ, ՅԻՄԱՐՈՒԹԻՒՆ
ԵՒ ՄՈՌԱՅԿՈՏ ՅԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆ, ԵՒՆ

Խարկանքը արմատացած սխալ հասկացողութիւն մ'է, այսինքն մտածելու անուղիղ եղանակ մը՝ որ եթէ շարունակաբար տեւելու ըլլայ, դատողութեան տկարացում յառաջ կը բերէ եւ կը վերջանայ յիմարութեամբ:

Առողջ մարդու խարկանքը կը տարբերի յիմարներու նոյն հիւանդութենէն, անով որ, կարելի է զայն անհետացնել մազնիսակա նուրբեամբ մինչ կամքի ոյժով կարելի չէ դարմանում անկալել:

Ինչ են սակայն խարկանքները — Ներքին յուսահատեցնող եւ անձնասպանութեան մղող բնազդներ, խղճի խայթեր որոնք չափազանց կը տատապեցնեն, հիւանդագին վախեր, կամ ապօրինի սիրահարութիւններ, ուրուականներու մղձաւանջը եւ կամ երաւակայական հալածողներու թողած ազդեցութիւնը եւ եւ: Այս կարգի պատրանքները ջլախտաւորներու յատուկ երեւոյթներ են, այսինքն ընդհանրապէս տեղի կ'ունենան այն տեսակ անձերու վրայ՝ որոնց ջղային դրութիւնը հիւանդացած է, ուղեղի բջիջներուն լաւ անունդ չի կրնալ առնելէն:

Քննենք նախ ջլախտաւորութիւնը: Այս հիւանդութիւնը թէեւ ծագումով Ամերիկեան ախտ մը չէ եղած, բայց ամենէն աւելի Միացեալ Նահանգաց մէջ է որ աւերներ կը գործէ: Որովհետեւ հոն տեղի ունեցող կեանքի տարապայման պայքարը ու ծանր աշխատութեան հետեւանքները ինչպէս նաեւ յաջողութեան կամ ձախողուածներու ընկերացող բռնն յուզումները, ընկերական յարաբերութիւններու բարդ հանգամանքը բաւական եղած են փճացնելու ուղեղին կենսականութիւնը: Անոնցմով է որ արդէն կարելի կ'ըլլայ բացատրել ջլախտաւորներու գոյութիւնը Ամերիկայի մէջ, թող որ այդ երկրին առեւտրական եւ բարձր դասակարգի կեանքը, ուրիշ բան չեն ներկայացնիր եթէ ոչ՝ ջղային փոթորկներու աղետալի շարք մը: Բայց ջլախտաւորութիւնը ոչ միայն կը հալածէ հարուստ դասակարգը այլ կըսպառնայ նաեւ աղքատիկ դասակարգներուն՝ մանաւանդ անոնց՝ որոնք ապրուստի դառն հոգերուն տակ կը կքին:

* Տե՛ս Թիւ 50, երես 1240

Երկրագործներն ալ այս հիւանդութիւնէն կը վարակուին, մանաւանդ եթէ նախապէս ջերմէն, քնփրկէնցայէն հիւանդացած ըլլան. իսկ կին զործաւորներու դասակարգին մէջ ալ շատ զաւանկ ծնելու, կաթնատուութեան եւ երկարատեւ սպասաւորութեան հետեւանքով ջղային հիւանդութիւնները անպակաս են:

Այս հիւանդութեան ախտանիշերը ընդհանրապէս սխալ մեկնուած են, ու նոյն իսկ մեր օրերուն լսելի մը հեգնողական անտարբերութեամբ կամ կասկածով պիտի դիտէր զանոնք. Նպատակ չունինք ջլախտաւորութեան ախտանիշերը ներկայացնելու որոնց հիմը կը կազմեն — տարապայման ծարու մը, շնկճուած այտայայտութիւն մը, սաամոքսի քաղցում եւ պնդութիւն որոնց հետեւանքով կը թուեաւորուին ջիղերը, նաեւ գլխու ցաւեր, խեղքի պտոյտ, անբնական զգայնութիւն մը մանաւանդ ձայներու կամ աղմուկ լսուած ատեն, անբո ժելի անքնութիւն մը եւ ուղեղի շարունակական յոգնութիւն մը եւ այլ պիտի բաւականանանք գրադիլ առ այժմ, մաքին վրայ ապաւորուած երկիւղի զգացումներով եւ կարգ մը անձերու վրայ տեսնուած առանձնութեան վախերով եւ ուրիշներու ընկերական կեանքէ զգացած բնազդային սոսկումով եւ, ինչպէս նաեւ պատասխանատուութեան զգացումին ոմանց վրայ ունեցած չարաշուք ներգործութիւններով, մտքի անորոշ վիճակով եւ ոեւէ դորձ մը կատարելու մասին՝ ինքզինքը անկարող զգալու գաղափարով եւ:

Պէտք չեմ տեսներ այս վիճակը աւելի բացորոշ եղանակով ներկայացնել, ալ պիտի բաւականանամ յայտարարելու. թէ ինչպէս Միլլըն կը նկարագրէ դայն, ջլախտաւորութիւնը կացութիւն մ'է՝ ուր հաւատք, յոյս եւ սէր զոխային վիճակի մը կը վերածուին:

Այս կարգի հիւանդներու վրայ, նոյն իսկ քրիստոնէական կրօնքը չի կրնար ազդել, ո՛ւր մնաց երբ՝ իրենք առանց խնամքի մնան, ապահովաբար սոսկալի մղձաւանջներով պիտի վերջանաւ իրենց կեանքը:

Բայց ի՞նչ է ջլախտաւորութեան պատճառը — Այս հարցումին տեսն կրնանք պատասխանել՝ երբ ջղային բջիջներու բանախօսութիւնը ընկնք համառոտակի:

Ջղային բջիջ մը մարմին մ'է որ, իր կարգին ճիւղերու բաժնուած է ու կը դառնուի իր կեդրոնական մասին աղիւցցութեան տակ: Այս ճիւղերը կաճին ու ջղիկ անունը կը կրեն, եւ շարունակ կերպարանափոխութեան ենթարկուելով, միշտ վաւ կը պահեն ուղեղին մէջ հաւաքուած ֆոսֆորային նիւթերը, որոնք աշխոյժի տարրերը կը կազմեն:

Բնախօսները այնպէս կը կարծեն թէ ջղային հոսանքներու անցքը ջիղերու թաղանթներուն վրայ, ուժղին կերպով ներգործութիւն կունենայ ու ասոնց աղիւցցութեան տակ է որ ջղային անուն —

դը կը հաւաքուի: Արդէն ջղային թաղանթներու վրայ տարածուած հերափողիկներու խիտ ցանցերը ցոյց կուտան որ անոնք կեդրոններն են սննդառութեան գործարաններու:

Ջլախտաւորներու ուղեղները, սննդառութեան տեսակէտով ոչ միայն տկարացած կ'երեւին տարափոխիկ կամ միշտ կրկնուող հիււանդութեանց պատճառած թունաւորումէն, այլ նոյն իսկ միեւնոյն պատճառներու բերումով՝ անոնց բջիջները կարծես զգալարար կորսնցուցած ըլլալ կը թուին անունդ իւրացնելու կարողութիւնը, որով անսուաղութեան կը մատնուին:

Սննդառակ սն տկարութենէ զատ ջլախտաւորութեան է՛ն սովորական եւ ըսեն պատճառը մտային կարողութիւններու անկանոն եղանակով չարաչար գործածութիւնն է, ինչպէս նաեւ ծայրայեղ անձնատուութիւն մը հաճոյքներու եւ կիրքերու . . .

Այնպէս կը հաւատամ որ յուզում պատճառած մտահոգութիւն մը, շատ աւելի ահարկու հետեւանքներ կրնայ ունենալ, քան ծանր աշխատութիւնը՝ եթէ երբէք պրգութիւն եւ յուզումներ չընկերանան անոր: Ինչպէս որ ջլախտաւորներու շարքին մէջ լեզէոններ կը կազմեն այն ամուրի մարդիկը, որոնք ընդհանրապէս անձնատուր եղած են խաղամուլութեան, սեռային ծայրայեղ յարաբերութիւններու եւ արեցողութեան, նաեւ կրնորու մէջէն հոցի համար պայքար մղողները, բայց տակաւին հասկցուած չէ թէ այս անկանոնութիւնները եւ գեղձումները ի՞նչպէս ուղեղային թունաւորում յառաջ կը բերեն, առանց մանրադէտէն նշմարուելու: Միայն սաշափ կարելի եղած է հասկնալ թէ, այն քաները, որոնք տեսական եւ ծայրայեղ եղանակով ջղային դրութիւնը կը տկարացնեն, միշտ աւելի բջիջ կըստպանեն, որքան կարելի չէ հայթայթել նորոգութեամբ, այնպէս որ, այս եւ այս կարգի պարագաներու տակ երբ մտքին վրայ ծանր ճնշում մը ի գործ դրուի փոխարէն անմիջապէս ջղային անունդ մը չի ներկայանար ուղեղին կորուստը դարմանելու համար, կամ փճացած մասերը իսկոյն չեն տեղափոխուիր առողջութեան պահանջած եղանակին համեմատ: Ի՞նչ կ'ըլլայ հետեւանքը եթէ ոչ՝ տկար սննդառութիւն մը եւ ինքնաթուհաւորում: Այս առթիւ կ'արժէ ծանրանալ գործունէութեան եղանակներուն վրայ:

Աշխատելու երկու տեսակ կերպեր կան, մէկը հաճելի իսկ միւսը տաժանելի: Երբ հաճոյքի համար կը գործենք, մեր մկանունքներուն այս շարժումը օգտակար է, նոյնպէս երբ զգայարաններու միջոցաւ մեր գեղեցիկագիտական զգացումները կը շոյենք, այն ատեն ալ հաճոյք տեղի կ'ունենայ: Առաջին պարագան ներգործական իսկ երկրորդը կրաւորական, բայց երկուքն մէջ ալ տարիւնքը հաճոյք է, որ զօրաւոր մտքի մը յայտարար նշանն է է եւ ապացոյց մ'է:

Ուղեղին քիչ յոգնած՝ բայց լալ անունդ առած ըլլալուն այս սկզբունքէն կախում ունին մարդկային առողջութիւնն ուր երջան-

կութիւնը, որովհետեւ այդ պարագային, սպառում եւ նորոգութիւն զուգընթաց կ'երթան, բայց երբ կարգ մը ջիղեր ծայրայեղ յոգնութեան դատապարտուին, առաւորձ զգացողութիւն մը յառաջ կուգայ մտքին վրայ:

Դիտած էք երեքտրական լոյսին աղդեցութիւնը աչքին վրայ, ոմանք կը յիշեն անոր ելեւէջներուն յառաջ բերած յոգնութիւնը, պատճառը սա է որ ջիղերը չեն կրնար անդի ունեցող սպասումը փոխարինել նորոգութեամբ, կարծեմ քեզ շատ կարելի պիտի ըլլայ այս օրինակէն սկզբունք հետեւցնել թէ՛ ինչպէս որ ուղեցոյցին չափաւոր աշխատութիւններու պարագային ջղային սպասումն ու նորոգումը համեմատական են, որով վրաս յառաջ գալու տեղ հաճոյք կը զգանք, այնպէս ալ ծայրայեղ աշխատութիւն կամ սեւէ կարողութիւն չարաչար դորձած ուսման պէս, կրկնապատիկ սպասում տեղի կ'ունենայ առանց նորոգութեամբ փոխարինուելու, որով վերանորոգող սննդառութիւնը չի կրնար ջղային հաւասարակշռութիւնը կանոնաւորել:

Դործեալ նկատած էք որ՝ երբ մարդիկ չարաչար կը յոգնին իրենց քունի ժամերը զոհելով, նոր սկսող դործի մը մղում տալու կամ ծրագրուած նպատակ մը իրագործելու համար, այդ ատեն ջղային գործարանները կը կորսնցնեն իրենց վերադարձութեան կարողութիւնը, ու չեն կրնար լիովին կատարել իրենց բաժին ինկած պարտականութիւնները, որով յառաջ կուգան անխուստիելի հետեւանքները, այսինքն այլ եւ այլ ջղային եւ ստամոքսային հիւանդութիւններ, անմարտողութիւն, լեարդի ակարութիւն, աչքին մկանունքներուն յոգնութիւնը, նաեւ սեռային անկանոն գրգռումներ, սրտի բաբախում, անքնութիւն եւ յուսահատութիւն, որոնք ջղային ուստապառութեան աղբերակ արդիւնքներն են, բայց ոչ անոր շարժառիթը. արդէն հոս է որ շատերը կը սխալին արդիւնքը պատճառին հետ շփոթելով, որով շատ անգամ կարելի չըլլար բժշկել այս հիւանդութիւնը:

Անցնինք, հիմա, մեր նիւթին. Զլախտաւորին միտքը հնազանդ տկարանալով ջղադրգիւ կը դառնայ, անհիմն վախեր կը չրճապատեն դայն, որոնց կը յաջորդեն բանդագուշանքներ, այնպէս որ միտքը չի կրնար այլեւս անոնց գէժ մաքառիլ. իր կենսատու ուժերը չլատուած ըլլալով, նաեւ չի կրնար ճշտել թէ իր զյացած տպաւորութիւնները որ աստիճան իրական կամ արդարանալի են, այս վիճակը միջին եզրն է խելագարութեան եւ ւսողջութեան:

Զլախտաւոր անձ մը անկէ կը ծանցուի որ շարունակ հանդիպողին կը պատմէ իր հիւանդութիւնը, առանց ծանօթանալու ինչ կը նշանակէ այս երեւոյթը. — Մտքի ակարացած վիճակ մը՝ որու վրայ մեծ աղդեցութիւն կ'ունենան համակրանքէ ներշնչուած խօսքեր կամ միջիմարական բառեր:

Այս պարագային առկա մաքին ազգեցութիւնն է որ կը գործէ, ու այս պատճառով է որ ջլախտաւոր մը իր բժշկին հետ շարունակ տեսակցիլ կը փափաքի ու բաղդատարար կը փնտռէ յաջաւորի խօսքեր, կամ իր ջղային զրուիթեան ազդող թելադրութիւններ:

Թէեւ կարելի է ջլախտաւոր եւթականի մը անաեղի վախերը հեռացնել կամ զսպել, բայց դժուար պիտի ըլլար յիմարացած մարդու մը հասկցնել թէ, իր վախերը դոյտ թիւն չ'ունին:

Առաջին դասակարգին վերաբերող հիւանդներու մեծամասնութիւնը կրնայ վերադառնալ իր մօրին նախկին պայծառ վիճակը, մարդկային ընկերութեան օգտակար անդամ մը դառնալով, եթէ երբէք զինքը թելադրութեամբ բժշկելու ձեռնարկեն, ապա թէ ոչ, նոյն ինքնակը նոյնքան ողբալի պիտի ըլլար, որքան յիմարի մը կացութիւնը:

Մտքի վրայ ճշիւղ գաղափար մը երբեմն մագնիսական մէկ փորձով կրնայ անհետանալ: Սկսի՛նք ուրեմն փորձերու նկարագրութեան:

1898 Սեպտեմբերին տիկին մը ներկայացաւ ինծի որ կը կարծէր թէ չտա չանցած վրան խելագարութիւն պիտի դար, թէեւ այդ շեւանդութեան ատուութիւնը չէին նշմարուեր վրան, սակայն կարելի էր զինքը համոզել թէ իր կոսակածները անհիմն էին: Աւստի մագնիսացուցի զինքը եւ ազդու կերպով ըսի թէ չպիտի խելագարէր այլեւս, ու իր կեանքը այնուհետեւ ոչ թէ բեռ մը այլ թանկագին ստացուածք մը պիտի նկատէր: Այս օրէն իմեր միտքը չարշարող գաղափարները այլեւս չէին կրկնուած:

Թարգ. Մ. Յ. ԽՏԵԱՆ

Լ Ր Ա Ք Ա Ղ

ՄԵՐ ԿՍԱՆՔԷՆ

* Անցեալ շաբաթուան մէջ իզմիրի Ս Առաքնորդն իր հետն ունեն յով Կամսոնի Ս. Առաքնորդն ներկայացած է քաղաքիս Բարձր Կուսակալ Բեամիլ փաշան, որմէ Գերլ Յակոբ Աշոտ Սրբազան Յոյստուութիւն խնդրած է Սանսոնի եկեղեցւոյ շինութեան համար հանդեսակուծիւն ընելու իզմիրի մէջ Բարձր Բեամիլ փաշա իր բարեմեծ Յոյստուութիւնը սուրած է այդ հանդեսակուծեան կոտորման համար:

* Մամիս շաբաթաթերթը որ բաւական ժամանակէ ի վեր ղաղթած էր ամսոյս 15ն վերսկսած է հրատարակուիլ դարձեալ իբր շաբաթաթերթ նոր խմբագրական մարմինի մը նսկողութեամբ, որմէ մէջ մեծագոյն դերը ստանձնած է Սերժիս աշխատակիցներէն Տիար Ենովք Արմէն:

Ա. Մամուլ յաջողութիւն և յարատեւութիւն կ'աւանդէ իր նոր պաշտօնակիցներուն:

* Իսկ Բիւրակն շաբաթաթերթն ներկայ տարւոյս մէջ լրացնելու համար իր տարեկան շրջանն 48ական էջերով հրատարակուիլ սկսած է մտադիր ըլլալով

նոր շրջանին եւ նոյն ժառանգութեամբ հրատարակուիլ, եթէ իւր անկալած քաղաքներէն թիւր զտն ընթերցող հասարակութիւնն:

ՆՈՒԱԳԱՆԱԴԷՍ

* Անցեալ հինգշաբթի իրիկուն ժամը Ծ.ՅՍին սիրուն սուազահանդէս մը տեղի ունեցաւ Ամերիկ շամազ: Գոյէծի ժողովարանին մէջ, երկրորդ այն հինգ նուազահանդէսներէն զոր կազմակերպած է նշանաւոր երգիչնուհար Մր. Ռօլֆըր Իվրե-ձօնս վարկան մը քառիւն լայն առուելով իր բազմակողմանի հմտութիւնով երգեհոնի և ձայնակոն երաժշտութեան մէջ: Մր. Իվրե-ձօնս խլացուցիչ ձայներ խելք քնարեւոյ ունկնդիրներէ իր երգեհոնի վրայ ամած դժուարին կոորդութիւն համար ինչպէս Faulkesի Concert overture, Guillemantի Fugue on a theme of Handel, Invocation in B Major, Sterndale-Bennettի Barcarolle 4th concert, Թր. Քլաքք իր կանտատոն ու զայն ձայնով երգեց Եռպերի the Erl King և Աշերի Alice where art thou ընկերակցութեամբ

Մր. Իվրն-ձօնսի, Իսկ Մր. Յ. Ճօրի ևս իր քանի մը երգերով միայնակ և ընկերակցութեամբ Մր. Ուօլթըրի արժանացաւ բուռն ծափահարութեանց. Կարելի չէ չիշատակել նաև Մր. Է. Մէրճանիսը որ չուծակի վրայ մանականոց ընկերակցութեամբ Մր. Ուօլթըրի, երգեհոնին, խիստ մեծ ընդունելութիւն մը գտաւ երկիւզած ուշադրութիւնը գրաւելով հանգիսականներու հայց Յր. Եագինթօ սոյն նուագահանդէսին զխաւարագոյն փայլի եղաւ ամ քամ մ'ալ ցուցարեւելով իր զաշնակահարի անզուգական տաղանդը, իր յիշողութեան զօրաւոր հանգամանքը և իր փափկիկ ու ճկուն մատներուն՝ Սոլէնիկի մը նման անխառն և անոր պէս ոստէ ոստ նուրագող արագանուիչ տեսարանը, Յր. Եագինթօ միմիան գայարեւու վարժքի մատներովը չէր որ կ'գտնէր զաշնակին ստեղծները Բիւպէշթայնի *Etude de Concert* և Լիցի *Gompanella* մարմնացնելու համար անոնց վրայ ալ իր գրաւիչ ու մանկական շարժումներ, դէմքին արտայայտիչ լուսաբաշխումը և հոգիէն ու սրտէն փայլող և իր սեաներ աչքերուն մէջ ամփոփուող ժպտին իսկ քաւական էին գերելու հանդիսականներու տաք վերաբերումն իր անձին ու տաղանդին նկատմամբ: Յաւալի է սակայն որ մեր համայնքէն շատ սահմանափակ թիւ մը հանդիսականներու կ'գտնուէր սոյն նուագահանդէսին յուսանք որ երրորդին՝ որ տեղի պիտի ունենայ 11/17 Յունվարին՝ աւելի ստուար թիւով հայ երաժշտասէրներ պիտի ներկայ գտնուին, զործնականապէս ապացուցանելով թէ իրաւամբ կ'ախորժին երաժշտութենէ:

ԱՄՈՒՆՈՒԹԻՒՆ

✱ Հաճոյքով կ'արձանագրենք ամուսնութիւնը որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ կիրակի Ա — Գարնիսարի մէջ, տեղւոյն ծանօթ վաճառականներէն Մեծ. Յովն. էֆ. Մէյմարպաշեանի, Ազն. Յր. Աղաւնի Ըշըլեանի հետ: Գլուստը Իզմիրցւոց ծանօթ Մեծ. Նսայի էֆ. Ըշըլեանի, Խմբագրութիւն կանխաւ կ'այտնէ իր շնորհաւորութիւնները Մէյմարպաշեան, Ըշըլեան ընտանեաց և անոնց պարագայից:

ՆՈՒՌԱՏԱՐԱՎՈՒԹԻՒՆ

✱ Ազնիւ. Այրի Տիկին Զ. Թագազեան պաշտօնապէս հաղորդած է Ազգ. վարչութեան Ս. Նախագահին թէ իր ող. բացեալ ամուսինն կտակած է 200 թամ. ոսկի Ազգ. Ս. Լուս Հիւանդանոցին՝ այդ գումարով անշարժ կալուած մը գնելու համար ի նպատակ այդ հաստատութեանը: Ուրախութեամբ կ'արձանագրենք ողբացեալ Զարեհ էֆէնտիի սոյն բարեկատակ նուէրն:

✱ Կրթասէր ընկերութիւնը շնորհակալութիւն կ'այտնէ հրապարակաւ Տիար Տիրան Զ. Թագազեանի որ ի յիշատակ իր ողբացեալ հոր հաճած է 5 թամ. ոսկի նուիրել ընկերութեան Մանկական պարտէզին:

ՀՈԳՔԱՆՈՒՄՍ

✱ Անցեալ կիրակի քաղաքիս Ս Ստե. փանտոս եկեղեցիին մէջ իզմիրի Ս. Առաջնորդ Հայրն հանդիսաւոր Ս. պատարագ մատուց և յետ պատարագի՝ հոգևանգատեան պաշտօն կատարեց ի հանգիստ հոգւոյ ողբացեալ Զարեհ էֆ. Թագազեանին: Ծննդար տօնակարս օրերու նման լուսազարդուած էր ու խոռոն՝ երկսեռ բազմութեամբ մը լցեցուած էր Եկեղեցին:

ԵՆՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

✱ Այրի Տիկին Մ. Մամուրեան իր շնորհակալութիւնները կ'այտնէ ամէն աւուրց որոնք իր եղբոր և կեսուրիին մահուան առթիւ հաճած էին մասնաւոր վըշտակցական այցաբարդեր զրկել խնդրելով որ ներկայս ընդունին իր կողմէ իբրեւ փոխադարձ շնորհակալութիւն:

ԿՐԵՏԱՍ ԱՊԱ. ԸՆԿ.

✱ Գոհութեամբ կը տեղեկանանք թէ Տիարը Ս. Ուիթոյ և ընկ. որ աշխարհա. ծանօթ Կրէշաժ ընկերութեան ընդհ. գործակալներն են քաղաքիս մէջ, նոյն ընկերութեան Իզմիրի և շրջակայից բնիչն. ուսնած են Տիար Յովն. Տ. Խ. Տօնել. եանն, Տարակոյս չուներք թէ շնորհալիր բնիչն ամեն կերպով պիտի գոհացնէ ընդհ. գործակալներն, արդէն վարժ ու տեղեակ ըլլալով կեանքի ապահովագրական գործերուն և մեծ մղում մը պիտի տայ ընկերութեան գործառնութեանց իզմիրի և շրջակայից մէջ: Այժմէն կ'այտնենք մեր շնորհաւորութիւնները Տիար Տօնելեանի:

ԱՐԵՎԵԼԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

✱ Թիւ մ'եւս և կ'լրանան 1906 տարուան Յերթիս տարեկան 52 թիւերը: Յառաջիկայ վերջին թիւով պիտի հրատարակենք նաև տարեկան նիւթերու ցանկը գոհացում տալով մեր բաժանորդներու փափաքանաց: Իսկ 1907 Յունվար 1ին բացառիկ թիւ մը պիտի հրատարակենք ինչպէս ամէն տարի:

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱՎՈՒԹԻՒՆ

✱ Ստացանք ծանօթ գրազեւ Թէոդիկի և Ամենուն տարեցոյցը 1907 տարուան: Անոր մէջ պիտի զանէ ընթերցողը պիտանին, շահեկան և զբօսալիւ, կարծի ունենայ անորմէ հատ մը ալ աւելի զը. նահատել կարենալու համար և Ամենուն տարեցոյցը » Գինն է գաւառներու համար 30 զրը:

Իմրագիր Տնօրէն Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԻ ✱ Տպագրութիւն Մ. ԽԱՅՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԻ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

37^{րդ}. Տ Ա Ր Ի

1907

Բացումը է այժմէն **ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ**
1907 տարուան բաժանորդագրութիւնը:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ուղղութիւնը ծանօթ է մեր հասարակու-
թեան, իսկ անոր ՄՆԱՅՈՒՆ, ԿԱՆՈՆԱԻՈՐ և ՊԱՏԱՀԱՊԱՆ աշխատա-
կիցները հանրածանօթ են:

Բացումութիւն մը պիտի լինի միայն յիշելով Յ. ԱԼՓԻԱՐԷ՝
որու աշխատակցութիւնը կանոնաւորապէս պիտի վայելեն **ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ**
ՄԱՄՈՒԼԻ ընթերցողները շաբաթը անգամ մը. աւելորդ կ'համարինք գո-
վեստներ չուայել Յ. Ալփիարի մէկ հատիկ գրչին նկատմամբ. անոր սրա-
ստութիւնը, իր մշակած ճիւղին մէջ իրեն հաւասարող մի չունենալն և ըն-
թերցողներու կողմէ միշտ փնտռուիլը, թոյլ չեն տար մեզ գովեստներ հիւ-
սել անոր տաղանդաւոր գրչին համար, որ անվիճելիօրէն անգուղական է:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ խմբագրութիւնը ու է ջանք և աշխատու-
թիւն զանց չպիտի ընէ իր թերթն ա'լ աւելի կատարելագործելու, անոր
պարունակութիւնը ճոխացնելու և անոր ունեցած ինչ ինչ թերութիւննե-
րը հետզհետէ ուղղելու համար:

Խմբագրութիւնս իր տառերու փոփոխութեան ևս ձկտի ձեռնարկէ
առաջին վեցամսեայէն առաջ, որպէս զի բաժանորդը գանգատելու տեղի
չունենան:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ մեծ մեծ խոստումներու և մեծաշունչ
բէյբաւներու պէտքը չզգար, իր գործն ամենու մատչելի է, ամեն ոք
կրնայ տեսնել զայն, իր 36 տարուան գոյութիւնը, կ'կարծենք թէ անոր
յարատեւութեան զլիաւոր գրաւականներէն մեծագոյնն է:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ յաջորդական թիւերով մտադիր է իր
մնայուն, կանոնաւոր և պատահական աշխատակիցներու անունները
հրատարակել, բայց այժմէն յարմար կ'ըստէ յիշել իր Կ. Պօլոյ
մասնաւոր թղթակցին ՎԱՂԻՆԱԿԻ անունն, որու աշխատակցու-
թիւնը ապահոված է 1907ի համար ալ:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ բաժանորդագրութիւնը նորոգել ուզող բա-
ժանորդը պէտք է այժմէն դիմեն ուղղակի խմբագրութեան: Նոյնպէս կը
խնդրուի մեր Մեծ. ԳՈՐԾԱԿԱԼՆԵՐԷՆ՝ մանրամասնօրէն նշանակել
մէն մի հին ու նոր բաժանորդի անունն՝ ղրկել իրենց պատրաստի ցանկերը:

Խմբագրութիւնս կ'յուսայ որ Մեծ. բաժանորդը եւ զործակալը պի-
տի չզլանան իրենց աշակցութիւնը և պիտի զիւրացնեն մեր գործը բա-
րոյապէս և զրապէս իրենց բաժին եղող պարտականութիւններու անթե-
րի գործադրութեան պարագային առջև:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ տարեկան բաժանորդագրութիւնը նոյն
կ'մնայ, իսկ խմբագրութեանս հասցէն, ծանօթ է:

GRANDS MAGASINS

10, LA RUE FRANQUE — SMYRNE

P. XENOPOULO & C.

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԷ ՖՐԱՆԿԱՅ ԹԱՂԻ

Բ. ՔՍԵՆՕՔՈՒԼՕ ԵՒ ԸՆԿ.

Ա Յ Ժ Մ

Խաղալիքներ և Կաղանդի նուէրներ

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԻՓԼԻՔՉԵԱՆ

ՖՐԱՆԿԱՅ ԹԱՂ

ՃՈՒ ԶԱՆԱԶԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՉՄԵՌՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԱՄԵՆ ՏԵՍԱԿ ՀԱԳՈՒՍՏԵՂԵՆՆԵՐՈՒ

ՇՐՋԱԶԳԵՍՏՅՈՒՆՆԵՐ ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ՔԱՆՈՆԷ
ԵՒ

ԲԼԻՍԷ ԵՂԱՍ

ՆՈՅՆՊԷՍ

ԲՈՒՐԴԷ ՊԼԱՆՔԷԹՆԵՐ
ՍՈՒՇԱՄՊԱՆԵՐ

ՖԱՆԷԼԱ,

ԳՈՒԼՊԱ,

ԹԱՇԿԻՆԱԿ,

ՀՈՏԵՂԷՆ,

ԵՒՆ.

ԵՒՆ.